

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Együttal a Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsó-fejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, belső-szolnokmegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, maros-vásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márczius 15-iki állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Inczedy Sámuel nyúg. ezredes-elnök, Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök, Esterhazy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br., Kövály László, Martin Lajos dr., Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN.

az ereklye-múzeum őre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné, Beszterczéről: Csernátoni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id. Degré Alajos, Gelich Richárd, Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr., Pulszky Ferencz, Reiner Zsigmond dr., Szász Róbert, Szinnyey József id., Tisza László, Tokaji László, Torma Károly, Csikszere-dából: Benedek István. **Deésről:** Kádár József. **Hidvégről:** Nagy Sándor. **K-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós, Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas dr., Hegyesi Vilmos, Hory Béla, Jékely Aladár, Kovács János, Kuskó Istvánné, Lövei Klára, Magyar Mihály, Márki Sándor dr., Mayer János, Sebesi Samu, Szádeczky Lajos dr., Veress Endre. **K., Weress Sándor. Losoncraól:** Kováts Sándor. **Lugosraól:** Dengi János dr., **Maros-Bogátraól:** Tokaji Etelka. **M-Vásárhelyraól:** Imreh Sándor. **Nagybányáraól:** Törökfalvi Pap Zsigmond. **Nagy-Sajóraól:** Sebestyén József. **Nagyváradraól:** Hegyesi Márton, **Nyiregyházaól:** Krúdy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyraól:** Matolay Etele. **Sepsi-Szent-Görgyraól:** Várkonyi Endre. **Székely-Udvarhelyraól:** Ugron Gábor, Vajda Emil dr. **Székesfehérváraól:** Éder József dr., **Alsó-Szováta:** Dézsi Mihály. **Tordáraól:** Borbély György, Ferenczy Ferencz. **Vácraól:** Fornét Kornél. **Vizaknáraól:** Szentkatolnai Bakk Endre. Rajzoló munkatárs: Nagy Gyula tanár. Fényképezsek: Dunky Ferencz, Dunky Kálmán.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széohenyi-tér 27. sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségében.

(Kolozsváriak előfizethetnek s hirdetések is adhatnak fel a kihordónál vagy pedig Böckel Károly főtéri s a Közművelődés-nyomda beltorda-útczai üzletében.)

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ára negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első számtól megrendelhető. Díszes borítékba kötve az I. évf. ára 5 frt.

TARTALOM:

Fogyunk-e, vagy szaporodunk? Dr. Éder Józseftől . . .	200—210
Okmánytár:	
Haynau-alapítvány. Aláírási-iv. Hirdetmény.	210—211
Idb. Bulla György életrajza. Ujhegyitől. (Arczképpel).	211—213
A magyar hölgyek koszoruja a budai honvédekszoborra. „A Nép Zászlója.“	213—214
Pölsenberg és a kápolnai csata. (Félelet a Klapka czáfolatára.) Zámbelli Lajos czredestől	214—215
Almási Domokosról. I. S.-től.	215

Halálozások:

Bay Bertalan. Mezős László. Roediger Ármin. Tóth Sándor 215—216

BORITÉK TARTALMA:

Az „Aranykönyv“ 224—232. oldala van mai számunkhoz mellékelve. Felhívás azon 1848—49-es bajtársakhoz, a kik a vizaknai ütközetben résztvettek. Egy 1848—49-es öreg honvédtől.

Szó a három iydítványhoz, Endródi János 1848 - 49-es ny. századostól.

Különfélék:

Kossuth Lajos könyvtárának megvétele. — Az országos honvédtanárság szülő értesítés. — A kolozsvári honv.-egyl. igazgatóválasztmánya nov. 12. gyűlése. — Honvéd-menedékház Kolozsváron való letéstitése érdekében — Száz korona a Kolozsváron létesítendő honvéd-menedékházra. — Felakasztotta magát. — Menszáros Dániel. — A szabadságharc szobor ügyében. A név-aláírások. — Képek a szabadságharcból a milleniumra. Előfizetőink czímszalagjai. — Bekötési táblák. — A m. v. a. f. évi folyamból hiányzó számok. Kossuth-émlék hírretése.

Az „Aranykönyv“ 224—232. oldala van mai számunkhoz mellékelve, tartalmazza a következők gyűjtéseit és adományait: Körmendi Lajos, áll.-főnök Zolyom-Brezó 2 frt 80 kr, Bánhidí Aurél, püöri biztos Galgócson 5 frt, Márton Gyula, áll.-főnök Alvincz 3 frt 10 kr, Simonyi Lajos, áll.-főnök Gyoma-nagyállás 1 frt, Id. Dániel Gábor, előfizető Olasztelek 3 frt 70 kr, Na-zódi Géza, áll.-főnök Bükkösd 50 kr, Boronkay Béla m. k. adótárnok Nagy-Mihályban 5 frt, Kémenes András, püöri szemlésez Felső-Vissón 1 frt 50 kr, Kragl M., áll.-főnök Nagy-Topoloveczen 1 frt 70 kr, Ambrózy Gyula, püöri biztos B.-Gyarmat, 90 kr. Noránt István, adótárnok B.-Gyula, 50 kr, Kirschner Imre, áll.-főnök Visk, 4 fr. 50 kr, Steinhöfer Sándor, áll.-főnök Bodrog-Keresztur, 2 frt, Gazdag Nándor, adótárnok Sopron, 1 frt 30 kr, Kovács Ferencz, adótiszt Tisza-Roff 5 frt 70 kr, Tacz Antal, áll.-előj. Macs, 70 kr, Jakab János, áll.-főnök Székely-Keresztur, 3 frt, Kadics János, adótárnok Dárdán, (Baranyam.) 5 frt, Illés Ferencz, áll.-főnök R.-Bogsan, 1 frt, Gaáli Antal, püöri szemlésez V.-Hunyadon, 5 frt, Kir. adóhivatal V.-Hunyadon, 50 kr, Horkay Lajos, áll.-előj. Velejte, 80 kr, Weisz Adólf, áll.-főnök Zabok Krapina Teplicz, 1 frt 50 kr, Heretik Endre, áll.-főnök Virágosvölgy, 5 frt, Szuchy József, áll.-főn. Szombatság, 50 kr, Pénzügyöri szemlésez Osztraván, (Temesvárm.) 5 frt, Mezey Imre, püöri szemlésez Csik-Kozmás, 5 frt, Szikorszky Andras, áll.-főnök Tóvis, 5 frt, Ballasovich Ármin, püöri biztos Bpest, 10 frt 50 kr. Ezekért a muzeum ez uton is hálás köszönetet mond.

Felhívás azon 1848—49-es bajtársakhoz, a kik a vizaknai ütközetben résztvettek.

A jövő 1894. febr. 4-én évfordulója lesz a vizaknai véres ütközetnek s vasárnapra esik e nap a jövő évben is, épen mint 1849-ben. — 1849 febr. 3-án, mint tudva van azt a parancsot adta volt ki dicső emlékü tábornokunk Bem, hogy másnap, t. i. 4-én, a táborig őrség kivételével, mindenki isteni tiszteletre menni köteles, vallásfelekezeten szerint. Az isteni tisztelet elmaradt; a helyett maroknyi hadsergünk rettentő csatát vívott a beláthatlan sokaságu ellenséggel, reggeltől délig, s azután folytatólag: *Toporcán, Szerdahelyen, Szászsebesen és Szászvároson keresztül a piskii hidig.*

„Négy nap dörgött az ágyu Vizakna és Déva közt!“

Nézetem szerint igen helyén lenne, ha ez évforduló napon fölkeresnők ama szentelt hantokat, hol bajtársaink, a népek szabadságáért elvérezve, nagyrészen a mély bányá ridég kebelében alusznak örök álmukat, — s teljesítsük 45 év után öreg tábornokunk rendeletét s me neszszünk forró imát elesett kedves bajtársainkért az Egek Urához; csendesebb lesz síri álmuk. Mi pedig,

örög bajtársak, még egyszer, s úgy lehet utoljára látjuk egymást a mondunk azon szent helyen istenhozzádot.

Mindazok, kik e nézetet helyeslik, nyilatkozzanak e becses lap hasábjain; az érdemes szerkesztő úr bizonyára fog e czélra egy kis tért engedni.

Egy 1848—49-es öreg honvéd.

A hazafiúi érzés és kegyelet e közvetlen megnyilatkozása az öreg bajtárs részéről tiszteletet kelt. Adjuk a mint kaptuk e sorsokat. Igy szól az szívélhez azoknak, a kik ott voltak s a kik ha idejük s erejük engedi, egy ne u hivatalosan rendezendő kegyeletadójának lerovására ott lesznek.

Szerk.

Szó a három indítványhoz.

Tekintetes Szerkesztő ur! Hivatkozással a Történelmi Lapok f. évi október 1-én közölt három indítványra, van szerencsém tapasztalatom után szerény véleményemmel e tárgyhoz még azzal hozzájárulni, miszerint a 3-ik ponthoz jó lett volna a m. kir. adóhivatalokat felkérni, hogy a segélyben és nyugdíjban részesült 1848—49-ki bajtársak névsorozatát ezen rovatokkal: rangfokozat, mily alkalmazásban van, mennyi nyugdíjt huz az országos honvéd-egylettől, részesült-e más állami, megyei nyugdíjba, vagy segélybe, ezt kitüntetni és megküldeni sziveskednék. Mert tapasztalatok után tudomásom van olyanokról is, kik megyei, állami és honvéd nyugdíjban, sőt találtatnak honvéd nyugdíjasok olyanok, kik osztrák tisztí nyugdíjban is részesülnek, de vannak olyanok is, kik vagyontalanok ugyan, de jelenleg is évi 700—800 frtos alkalmazásban vannak, az ilyen visszaélések által károsítva vannak a segélyben részesültek és részesülendők, mert az alaptóké a mely segélyezésre van szánva, kevesebbitik és a kilátásba lévő segély felemelést megcsontítják. Ezen visszaélések miatt nem okozom az országos honvéd-segélyző egyletet, mert a szegénységi bizonylatot arról a kérvényezőök kiállítatják, hogy semmiféle állami adót nem fizetnek, de az mellözve van, huz-e segélyt, vagy nyugdíjat más alaplól, és van-e jelenben is alkalmazásban? Az ily vissza élések elkerülése végett a tervben lévő új alapszabályokból nem kellene mellözni a megkívántató pontot.

Kelt Egerben, 1893. évi október hó 10 én.

Hazafias üdvözlettel

Endródi János,

1848 - 49. ny. százados.

Ez is a mult első cikkünkben mondottak mellett szól. A viszonyoknak meg nem felelő alapszabályokat mintenesetre módosítani kell. A honvéd egyleteknek pedig az ellenőrzésre módot és alkalmat kell nyujtani.

Szerk.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kossuth Lajos könyvtárának megvétele. Hermann Ottóné urnő alábbi sorai mindennél jobban jellemzik azt az állapotot, a melyben Kossuth Lajos szenved. A levél ily szól:

Tisztelt Uram!

Egy hete hogy hazajöttem Turinból.

Láttam a nagy hontalant, a ki megtörve 91 év sulya alatt görnyedezett íróasztalánál; egyik reszkető kezében nagyító üveget tart félig világtalan szeméhez, hogy a másikkal betübarázdákat szánthasson a papirra — a mindennapi falat kenyérért!

A ma fárasztó munkája a kétes holnap kenyérgondja megfosztja álmától . . . és ő dolgozik, dolgozik verejtékes homlokkal, — hogy legyen mit ennie.

Azóta éjjel, azóta nappal szüntelen csak azt látom, csak erre gondolok, csak azon tepelődöm kinosan, tehetetlenül, hogyan teremthessük elő mi, magyarok, a magyar nép megváltója, Kossuth Lajos számára azt a falat kenyceret, a mely lehetővé tegye, hogy mielőtt ősz fejét nyugalomra hajtja, egy arasznyi nyugalmat, gond nélkül való pihenést élvezhessen.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-múzeum őre.

A lapszellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múz. őre címére küldendők.

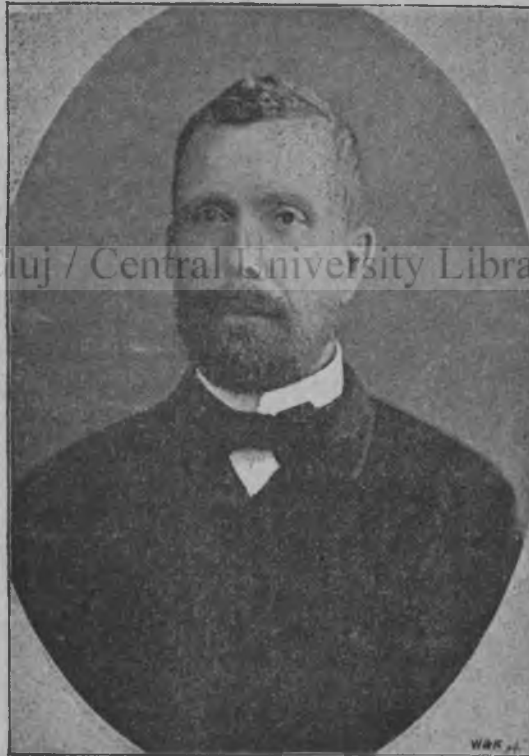
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.Előfizetési díjak:
 $\frac{1}{4}$ évre 1 frt, $\frac{1}{2}$ évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Fogyunk-e, vagy szaporodunk?

Sajátságos kérdés; de kénytelenek vagyunk vele foglalkozni, mert sajnos, többen vannak, (jó vagy rosszakaratból-e honvédügyünkre? nem vitatom) kik nyíltan azt a rossz élczet faragták ránk, hogy olyanok vagyunk, mint a bibliai asszony olajos korsója, kifogyhatatlanok; mennél távolabb jutunk 48—49-hez, annál inkább szaporodunk, úgy hogy többen vagyunk ma, kik a dicső honvéd névre jogot tartunk, mint a szabadságharcz alatt voltunk. Aztán összehasonlitanak bennünket Garibaldi híres ezeres csapatjával, mely daczára, hogy csak ezer harcusból állott, s a hadjárat által derekasan megtizedeltetett, ma mégis 3—4 ezerre rug azok száma, kik azt állítják, hogy ama dicsők közül valók.

Hiszen lehet, hogy volt idő, midőn itt-ott könnyelműen vették az igazolást, s helylyel-közzel protectio, vagy egyéb nem jellemezhető oknál fogva bejutott a jogosan igazoltak közé oly egyén is, ki harcaink megvívásában *tényleges* részt nem vett soha; de erős a hitem, hogy e szám elenyészőleg csekély; mert igazoló bizottságainkban mindig volt annyi önértzet, hogy a dicső honvédnevet, melynek viselésére ők maguk is büszkék voltak, érdemtelennel, ha csak tévedésből nem, nem osztották meg soha. „Ha csak tévedésből nem” mondám, pedig a valódit az állhonvédtől vajmi könnyű megismerni. Minden egyéb bizonyíték hiányában, kérdozzen csak a jelentkezőtől az igazoló néhány *apróbb* részletet csatáink és egyéb átélt küzdelmeinkből, melyeket csak az tudhat, ki azokban *személyesen* részt vett, s a turpisság azonnal kitűnik, mert a hamis uton járó vagy nem tud rá felelni, vagy téves választ ad.

Id. Bulla György,
1848—48. honvéd-hadnagy, nyug. m. kir. járásbíró.

A szaporodás, ha lehet annak nevezni, onét van, hogy számtalan még intelligens bajtársunk is, csak most jelentkezik igazolás végett, s iratja be magát az egyletekbe. E késedelemnek pedig meg van a maga természetes oka. 1867-ben, midőn a bajtársak igazolásra legelsőbbben föl lettek szólítva, az a hír támadt a gyanakvó népnél, hogy a beiratkozás újabb terheket, sőt büntetést ró a volt honvédekre, hogy

újra be lesznek sorozva, hogy a segélyezés ígérete erre csak ürügy stb.; miért aztán nem csoda, ha visszaemlékezve az egykor kiállott meghurczoltatásokra, egy nagy rész nem jelentkezett. Sok meg teljes erejében érezvén magát, segélyre nem is aspirált; de hiu sem volt, hogy egy kis czifrapapírosért néhol pár napi járó földet tegyen az igazoló-bizottság székhelyére; ő tudta és érezte, hogy honvéd volt, bizonyosak voltak abban családja és utódai is, minek azt ország-világ előtt hieszeltetni? ebben megnyugodott és nem kért igazolványt . . . De az évek eljártak; a munkaképes izmos alakból, tehetetlen beteges aggastyán lett, kinek izmaiból kiveszett a ruganyosság, és csontjaiban megfogyatkozott a velő; többé nem tudja megkeresni betevő falatját, a nyo-

szegényt, hogy lépéseket tegyen azért a néhány forintért, melyet honvédsegélynek neveznek, s mely éhenhalásra sok, megélhetésre pedig — koldus alamizsna. El lépések legelseje természetesen a honvédigazolvány beszerzése, vagyis a legközelebbi honvéd-egyletnél való jelentkezés. Miután pedig ilyen eset még gyakran fordul elő, nem csoda, ha az egyletek törzskönyvei a honvédek létszámának szaporodását mutatják.

Hanem ez csak látszólagos szaporodás, tényleg azért napról-nápra fogyunk és pusztulunk.

Ámbár lassabban, mint az előtt; mert alig egy-két esetet kivéve, 60 éven alóli honvéd már nincs. A statisztika szerint pedig, a ki már elérte a 60-dik évet, (rendes körülmények között) még 12 évre, — a ki elérte a 70-dik évet, még 7 évre, — és a ki elérte a 80-dik évet még 4 évre tarthat számot. És azt is a statisztika tanítja, hogy 100,000 ember közül 17,000 éri meg a 70-dik évet, 4800 pedig a 80-dik évet. Nem csalhatatlan számok ezek, kivételek vannak, de mégis a legtöbb esetben beválnak. Nem érik meg tehát a 48—49-beli honvédek irigyei és gunyolói, hogy e dicső tábor egy pár rövid év alatt végkép kidüljön. Élni fog abból egy csoport még jó ideig, élő emlékeül a nagy időknek, melyek őket teremtették... Éljen is még soká, mert szüksége van anyagi korunknak önzetlen példákra, a homályos éjnek egy kis fény sugarra, hogy nemzedékről-nemzedékre fenntartva a nagy idők szellemét, ne teljesüljön a költő aggodalma;

„Teremt-e Isten több magyart,
Míg a világ, míg napja tart,
Ha mink is elfogyánk?“

Székes-Fehérvár, 1893. nov. 1.

O k m á n y t á r.

Haynau-alapítvány.

Szóba került a „Történelmi Lapok“ f. é. 207. lapján a Haynau-alap miben léte. El volt mondva akkor az, hogy ezt az alapot a honvédelmi miniszter kezeli. Ez alap részben, Ausztria részben hazánkban eszközölt gyűjtés útján létesült Kalmár Antal honvéd főhadnagy bajtársunk, a kolozsvári honvéd-egylet tagja, mint besorozott osztrák katoná szintén részt vett egy olyan tánczvilágalman, melyet Temesvárt 1850-ben a Haynau-alapja vára rendeztek. Az alap keletkezését és rendeltetését különben az alábbi két okmány megvilágítja.

N. 65.

Alírási ív.

Cs kir. Hadszertárnok és 3-dik Hadsereg parancsnoka

B. Haynau

ur ő méltósága alapítványára, mely szerént az alapítványi helyek félig a cs. kir. Osztrák hadseregben, félig pedig a felkelők soraiban az 1848. és 1849-dik évi harcziáratban rokkantá vált egyénekből fognak betöltetni, és a nyomorékság fokozata szerént a felveendők 20, 14, vagy 10 ezüst kr napi díjjal lesznek ellátandók; a mint mindezek a Pesten 1849 ben Deczember 10-kén kiadott hirdetményből bővebben kitetszenek.

Kolozsvárott Jan. 21. 1850.

Urban,
Oberst.

Grois,
Dist: icts Com sair.

Hirdetmény.

Midőn ez év folyamában a cs. k. hadsereg Magyarhonbani felforgató párt ellen a harcot újból megkezdette, s legkegyelmesebb királyunk és urunk szentesített jogaiért számos vitéz harczosaink a csatamezőn vérzettenek, nagy megelégedésemre összes nagybirodalmunk majd minden országaiából, nagylelkű hazafiaktól a sebesültek számára dus pénzadományokat nyertem. Ez ajándékok mire fordításáról, mint melyekről csak az adakozók szándéka szerint rendelkezhetem, szoros számadás fog vitetni; mely jelenleg 9055 ezüst forint 17⁷/₈ kr és négy darab arany felülmaradványt jelöl ki, s a nemes emberbarátok hazafi érzelve bizonyonnyal nem fog meghidegülni azoknak új adományok általi gyarapításától.

Miután a harc kivivatott, s az országnak béke nyújtja áldásait, szándékom a meglévő, s e végre még befolyandó pénzmennyiséget állandó katonai alapítvánnyá egyesíteni, melynek czélja nem csak az 1848. és 1849-dik évi harcziáratban rokkantá vált cs. kir. osztrák vitézeknek az örmestertől kezdve lefelé, hanem azon szerencsétlen harczosoknak is életökig nyuló biztos gyámolítást szerezni, kik saját tévedésektől elkábitva, vagy pártjok által félrevezetve és kényszerítve e harcziáratban a véres csatamezőn a cs. k. hadsereg ellenébe állottak és ott nyert sebeik következtében valamely tagjok vesztese által nyomorékkokká válván s munkával életüket nem biztosíthatván, a nyomor áldozataivá válnának.

A jelenleg rendelkezhető pénzalap eredeti czélja ugyan kirekesztőleg „a magyarhonbani cs. kir. osztrák hadsereg sebesültjei“ számára van, de az adakozók nagylelkűségétől inkább vagyok áthatva, hogy sem kételkedhetném teljes meg egyezésökön, ajándékaiknak javaslatba hozott szélesebb kiterjesztésében.

E biztos előbocsátás után az új alapítvány lényeges alapelvei ezekben állapíttatnának meg:

1. A már fennlévő alaptőkéből, s további önkéntes adakozásokból lesz képezve.

2. A meglévő pénzüsszegek a magyarhoni országos hadikormány közbenjöttével illő biztosíték mellett kamatoltatni fognak.

3. Az alapítvány czélja: „a harcban sebek által nyomorékkokká és keresetre képtelenné vált katonáknak az örmestertől kezdve lefelé az alapítványi tőke kamataiból éltök togytáig tartó gyámolítékban részesítése.“

4. E gyámolítékok a nyomoréksági fokozat szerint három osztályzatban, 20, 14 és 10 ezüst kr. napidíjakban adatnak ki, s minden osztályban az évi kamat arányában egyenlő számú alapítványi helyek képeztetnek.

5. Az alapítványi helyek:

a) félig a cs. kir. osztrák hadseregben,

b) félig a fölkelők soraiban állottakkal fognak betöltetni.

Mihelyt egy magasabb osztályzatu helye a cs. k. osztrák hadseregbeli egyénnek megürül, azonnal a közelebbi kisebb osztálybeli egyén léptetik elő, s a legutolsó osztályba a cs. k. hadsereg új tagja fog felvétetni. Ha ily egyén nem tanálthatnák, annak helyébe a volt fölkelők sergéből nyomorék oly móddal lép, hogy lassanként az a) alatt említett fele az alapítványi helyeknek a volt fölkelők közüli vagyontalan nyomorékok számára nyílik meg.

Ellenben a b) alatti alapítványi helyek fele csak a volt fölkeltek számára van szánva.

Hogy ha az ürességbe jött alapítványi helyek betöltésére az idő folyama alatt, az 1848. és 1849-dik évi harcziáratból kijelölendők nem tanálthatnának, az alapítvány élvezetere kirekesztőleg csak magyarhoni és erdélyi czeredekbeli nyomorék s keresetre képtelen cs. kir. osztrák katonák fognak felvétetni.

6. Az alapítvány kiosztását magamnak tartanám fenn, annak kezelését pedig az országos hadikormány alá biznám. Halálom után a kiosztási jog Magyarhonban akkori főhadi parancsnok tábornok urra szállana át.

7. 1850-dik év Julius 1-ső napjától fogva a már összegyűlt tőkepénz kamatjából a felvettek közti részesítés megkezdethetnék.

Ezek azon lényeges alapelvek, melyek kimerítőbb és pontosabb meghatározása későbbi időpontra halasztandó, mert a pénzalap még igen kicsiny s a nyomorék, felsegítendő harczosok száma nagyobb, minthogy alapítványom mostan már egész kiterjedésében sikerrel életbeléptethetnék. De bizonynál hazánkban még számos kegyes szivek dobognak, melyek engemet tervemben új gyűjtemények és segedelmek által elősegítendek, mely tervem hatályos valóítását életem legszebb emléke gyanánt tartanám fenn.

Különösen felszólítom Magyar koronaország lakóit, hogy e harcban a közpénztár részéről gondoskodás igénylete nélkül segédtelemeké vált szerencsétlen testvéreiknek erejük szerinti gyámolítékot nyujtsanak.

Már Pest város számos jó érzelmű polgárai önkéntes hazafi ösztönükből ez alapítvány céljára 400 ezüst forintot nekem átadtak s e koronaország határain belől annál melegebb részvételre számítok, midőn e hirdetményben a magyar eredetű kijelölteknek több alapítványi helyek előnyét biztosítottam az által, hogy a cs. kir. osztrák katonák megürült helyeikre jövedenek be s annak idejében kirekesztőleg magyar s erdélyi ezredbeli cs. k. katonák fognak abban részesülni.

Egyébiránt az egyesek vagy községek által alapítványomra adandó összegek a Pesti s Bécsi hirlap által közhirré fognak tételni.

Sziveskedjenek tehát minden hatóságok és községek ezen hirdetményt kerületeikben minden nyelven lehető legnagyobb nyilvánosságra juttatni s annak következtében bejövendő összegeket e cím alatt: „a III. hadsereg parancsnokságának, Pesten“ — hozzám elküldeni.

Főhadiszállás Pest. Deczember 10. 1849.

Báró Haynau Julius,

Cs. kir. hadszertárnok és 3 hadseg. parancsnoka.

E két okmányt lapunk kitűnő barátja: Neszelfeld Miklós Torda városi főjegyző volt szives beküldeni az Orsz. Erekllye-Muzeumnak. Czélszerű volna, ha a honvéd-egyletek utánna néznének: betartatik-e az alapítvány ama feltétele, s az összes fele részétényleg a honvédek segélyezésére fordítatik-e?

Idd. Bulla György,

1848—9-es honvéd hadnagy nyug. m. k. járásbíró.

Oly férfi arcképe van előttünk, ki a mostoha sors által tövises pályára hányatva, a szeplőtlen becsületesség ösvényéről soha sem tért le.

Bulla György Árva vármegye Ustya helységében 1827-ben született, s tanulmányait végezvén, 1849. elején az 59-dik honvédzászlóaljba, mely a feldunai hadseregnek a bányavárosokon át történt viszontagságteljes átvonulásakor szerveztetett, mint a haza ügyéért lelkesült önkéntes lépett be, s ezen hadseregnek minden hadivállalatában részt vett. Értelmessége és egyéb kiváló tulajdonságai folytán hasznos szolgálatokat tett, és a kápolnai csatában, melyben a feldunai hadsereg mint VII. hadtest szerepelt, Bulla már mint őrmester vett részt, a hadiesemények további folyama alatt pedig hadnaggyá léptetvén elő, a catastropha bekövetkeztéig helyét mindenkor legjobban betöltötte.

Az ugynevezett „forradalom“ lezajlása után Bullát is 1850. április 7-én besorozták, és pedig Gyulay Ferencz gróf nevét viselő 33. számú gyalog ezredbe, s csinos külseje, magas termete, nem külömben ügyessége és értelmessége folytán rövid idő multán őrmesterré léptetett elő, és a gránátos századok ujja szervezésekor Balasics századossal, kinek ő valóban kedvence volt, az 1-ső gránátos századhoz került.

Ugy azon időben én szintén azon ezred 6. századánál mint hadapród őrmester szolgálván és így Bullával ugyanazon zászlóaljban lévén, vele — kit nem csak alárendeltjei de kivált bajtársai sőt a tiszték is valamennyien tiszteltek és becsültek, — közelebb megismerkedtem és habár hat évvel nála ifjabb, vele baráti viszonyba léptem; mert férfias komolysága mellett oly vonzó, éretd higgadsága mellett oly megnyerő modoru volt, hogy mindazokra kik vele érintkeztek épen szerénységével talán öntudatán kívül igézően hatott; — szóval Bulla a zászlóalj kedvence volt.

Az ötvenes évek kezdetén hazánkban folyt izgatásokról mi *Lombardiában* vajmi keveset tudtunk ugyan, de mind a mellett némely röpiratok és egyes hirlap számok mégis eljutottak az éjszak italiai területen állomásozó magyar csapatokhoz, kivált 1853. elején a milánói putsot megelőző napokban és még azután is; és így terjedt el az a hír, hogy Franciaországban magyar légio szerveztetik, mely majd Törökországba fog vonulni, hogy Kmethy vezérlete alatt Magyarországra betörjön.

A magyar katonáknak Svájcba és Piemontba szökése már az előtt is gyakori volt, de ezredükben kivált 1853. nyarán öltött nagyobb mérvet, miután a Varesetől éjszakra emelkedő hegyvidéken Svájc irányában létesített határzár vonalat elfoglaltuk. Persze az izgatások nem hiányoztak, mivel szemben a katonai parancsnokság ellenővintézkedéseket léptetett életbe, mihez még némely előljárók tulzása járulván, a szökés ugyszólván járványossá vált.

1853—4. telén zászlóaljunk 1—4 századai az első vonalban, és pedig az 1-ső gránátos század a Lago-Lugano délnyugoti kanyarulatánál Porto-Morcote helységben és környékén volt elhelyezve, s a tónak érintett és Capolagoig délre nyúló része közötti meredek hegység éjszak keleti része már svájci; az 5. és 6. század, mely utobbinál én szolgáltam, a Vareséből Porto-Morcoteba vezető országuttol átszelt Arcisate városkában, a határzárlat másodvonalán volt.

1854. január 24 ére a számvivő őrmesterek Varesébe, ezredünk törzséhez voltak berendelve, hová Bulla is elmenvén, ott néhány volt honvéd társával azt a szándékát közölte, hogy Svájcba akar szökni és Franciaországban a már említett magyar légióba belépni; ezen meghittebb barátai megtakarított pénzüket és egy zseb pisztolyt neki utra valóul odaadván, tőlük elbucszott és 25-dikén Vareséből elindult állomására.

Ugyan az nap az arcisatei állomás parancsnokság azt az értesítést vette, hogy Canton Ticinoba kiszorított svájciak, kik (mintegy 30000) a milánói puts következtében Lombardiából ki lettek utasítva, a határzár vonalat megtámadni és áttörni szándékozzák, minek következtében általános szigoru készenlét rendeltetett el.

En délután a varesei uton sétálván Bullát egy gránátossal Induno felől jöve megpillantottam, s örvendő elejébe siettem, és beszéd közben a svájci olaszok várandó támadását valamint a készenlét elrendelését említettem, mire ő még kétkedően tette megjegyzéseit, — de mint utóbb egyik leveleiben kijelenté, ezen beszélgetésem benne a szökés tervét még inkább érlelte; Arcisate éjszaki kijáratánál egymástól szívesen elbucszunk. én vissza lakásomra, Bulla barátom pedig Porto-Morcote felé folytatta útját, s többé nem láttuk egymást, de másnap dél táján nem csekély meglepetésül, az 1-ső gránátos századtól Bulla György őrmesterről szóló szökevényi beadvány érkezett.

Bulla ugyanis estefelé állomására bevonulván, azonnal századosának az ezred törzsnéli eljárása felől jelentést tett, s Ballasics százados teljesen meglévén elegendve, neki meghagyta, hogy a január 26—31-ig való zsold jegyzéket elkészítse és elhozza, mit Bulla a takarodóig este 8 óraker elvégezvén ismét a századoshoz ment, ki a század hat napi zsoldját, mi 400 p ftot meghaladt, azonnal leolvasta és azzal az utasítással adta Bullának át, hogy másnap a főhadnagy közbejöttével fizetessék ki.

Alig hogy Bulla lakására ért és a pénzt a század lakájába bezárta, 9 óra tájt a százados a lakás udvarára jött és Bullát kiszólítván neki meghagyta, hogy: „Ha az ezredes Vareseből jöni találna, jelentse neki, hogy őrsőket mentem ellenőrizni, a második őrmesternek pedig mondja meg, hogy a század raktári készletét azonnal csomagolja és rakaszolja.”

„Rögtön eszembe jutott — írja barátom egyik hozzám intézett levelében — az napi közleményed; s abbeli állításod, hogy a svájciak támadnak, több mint valószínűnek tűnt fel előttem. Rögtön megfontoltam azt is, hogy valószínűleg visszahuzódunk, s hogy elhatározásom kivételére a jelenlét jobb alkalmam alig lesz. — Mindegy — most vagy soha! a kapitányom elment a Lago-Lugano partján álló őrszemeket ellenőrizni, én pedig nyomban a meredek magas hegyen átmásztam Svájc felé. Természetesen gondoskodtam arról, hogy a kapitány a legénység számára nálam letett pénzt másnap érintetlenül megtalálja.”

„Kinn voltam tehát a látni kívánt nagy világban azzal a tudattal, hogy rendes körülmények között szeretett hazámat soha többé nem fogom láthatni! Akkor már mondhattam Danteval én is: »Lasciate ogni speranza, voi chi entrate in questo luogo!«

Néhány nappal azután jelen voltam, midőn Ballasics kapitány Arcisateban a tisztoknak könyezve beszélte Bulla esetét, egyfelől dicsekedve, hogy őrmestere becsületességében nem csalódott, másfelől sajnálva vesztét, mert kitűnő minősítése folytán tisztté leendő előléptetésre ajánlotta. Hisz akkor a besorozott honvédek közül már mintegy nyolczan lettek hadnagyokká; a szökevények közül pedig legtöbben más becsületi büntényt is követtek el, s az ily altisztek legalább is a legénység közétkezési pénzét vitték magukkal; de Bulla jelleméhez homályosító lehelet sem fért! S ez a körülmény a bizonytalanság tengerébe merült szegény ifju becsét mindenki előtt fokozta; iránta mindeuiki rokonszenvennel viseltetett, vagy legalább érdeklődött.

A Canton Ticino területén az osztrák szökevényektől utlevelet nem követeltek; de nem úgy a Sz. Gotthardon tul a többi cantonban, hol őket elfogták és visszatalonczolták a honnan jöttek; tehát elképzelhetni mennyi fáradalom és mily viszontagságok közepette vergődött át Bulla a központi Alpok fő hegylánczain, míg Neufchateau cantonba és onnan éjjel hegyi ösvényeken a Jurán át francia területre Morteauba, onnan azután Besançonba ért, hol azonnal az alakítandó légió után tudakozódott. De ennek se hire se hamva; pénze fogytán, megtérés lehetetlen, quid nunc? felcsapott a francia idegenek legiojának 2. ezredbe katonának és február 10-dikén azzá felavattatott azon egyetlen megnyugtató reményt táplálván, hogy a már mesze távolból árnyékot vető keleti háboruban leendő részvételeit, füstbe ment hazafias ábrádjait legalább annyiban pótlandja, hogy Törökország érdekében a muszka ellen fog harcolhatni.

Hány ifju lett akkor és a hatvanas években is a szélsőséges sors játékszerévé? hány tért vissza Jászváros és Galácsból mint elzúllott toloncz és került a nagyszabeni hadbírótság börtönébe?!

Besançonból a legionáriust azonnal Marseillen át Algirba és onnan a Fillippeville-től délre a Sahara felé fekvő Batnában állomásozó ezredéhez szállították, hol 1854. március 25-

én, tehát szökése után két hóval megérkezett; két hónap alatt az ujoncz, század és zászlóalj-iskolákat végezte és május végén gránatoszá lett.

Az idegen légió 2. ezrede, melyben sok lengyel és mintegy 150 magyar volt, 1854. június 15-én kapta a parancsot, hogy Törökországba induljon; s afrikai hőségben Constantinén át mintegy 160 kilométert Filippesvilleig mentelve ott 19-én az ezred Jean Bart sorhajó gőzösre szállítottott és hét nappal azután Gallipolinál partra szállott. Onnan az ezred Varnába ment és szeptember 1-sején az Albatros vitorlás fregatra szállítottván, azon hó 14-dikén Bulla barátom Eupatoriánál tette lábát a svataja Rossie földjére, hol az Alma melléki, az inkermáni csatákban és Sebastopol ostromában részt vett, míg 1855. május 22-dike éjjelén 11 óra tájt, a muszkrák kirontó kapuja az ugynevezett elsánczolt tábor elleni támadáskor, egy muszka golyó jobb nagy ujját érve és karján 12 centimeternyi lövedék csatornát furva, öt további hadiszolgálatra, legalább a legénység harczoló állományában alkalmatlanná tette; minek folytán mint rokkant kétszeres gratificatioval ellátva, polgári állásra való jogainak fenntartásával és a vitézségi éremmel kitüntetve elbocsátott.

Bulla visszatért Algirba és ott csak hamar oly türehető polgári állást nyert, melyben családot is alapíthatott volna; de ez esze ágában sem volt, hanem beutazta egész Algiriát és az algieri Saharát, míg végre a honvágy anyira erőt vett rajta, hogy beteggé lett, mely sajnálatra méltó állapotban a párisi osztrák követség útján ismételten amnestiáért folyamodott; de mindanyiszor azt a választ kapta, hogy teljes bocsánatot nem kaphat, hanem térjen vissza önként és a főhadparancsnokság ötlet a legfelsőbb hadur kegyelmébe fogja ajánlani.

Végre is állapota elviselhetlen lévén, Bulla Európába vissza tért és 1858. október 29-én a magentai határállomáson jelentkezvén, november 17-én Bolognában, az akkor ott állomásozó 33. gy. ezrednél bemutatották, s természetesen az ezredi hadbírósnak adták át.

A hadtörvényszék, de kivált az ezred parancsnok Rothkirch-Pathen Lothar gróf ezredes és később a magasabb katonai parancsnokok is vele igen emberségesen bántak; hisz azok a szökevények, kik 1854. augusztus haváig az ezredben létem alatt akár önként akár másként kézre kerültek, kivált altisztek ha egyebet sem vétettek is, 10-szeri utczával vagy 100 bottal lettek büntetve, és még a mantuai fegyszázadba (Disciplinar Compagnie) beosztva.

Bullát jelentkezése után harmadnap 1858. november 20-án halgatták ki, és a 24-én megtartott hadtörvényszék ötlet szökés bünténye miatt lefokozásra és hetenkint kétszeri böjtöllel szigorított, vasban töltendő 6 havi súlyos börtönre és a törvényes capitulation fölül 4 évnek után szolgálására ítélte, az ezredes pedig megkegyelmezési jogával élve, a börtön büntetést egy óra szállította le úgy, hogy a sorstól hányatott, kinek nemcsak a tisztikar, de a párisi osztrák követ is volt szószólója, a karácson ünnepet szívélyes régi bajtársai körében töltötte.

Ezután végelbocsátatás céljából fölvizsgálatra állítottott elő, de minthogy III. Napoleon ekkor az 1859-diki új évi gratulatóját már elmondotta, Lederer báró altábornagy oda nyilatkozott, hogy Bullát a fennforgó viszonyok között nem lehet haza bocsátni, tehát ötlet mint félrokkant a mantuai helyőrségi kórházhoz osztották be, hol ötlet az ezredesének ajánló levele megelőzvé az irodában, a 3 sz. mozgókoroda (Feld-Ambulance) nem sokára bekövetkezett felállításkor pedig mint tizedest ennél alkalmazták, hol fokonsint előlépve június 1-sején őrmesterré lett. 1850. január havában pedig Culoz br. táborszernagy mantuai várparancsnok beleegyezésével szabadságoltatott és ennyi viszontagság után hazáját viszont látta, mit egykor bizony nem mert reményleni.

Bullának a sors hírnéjéből való illetén kibontakozhatóságát csak higgadt, szerény és megnyerő modorának valamint megtántoríthatlan becsületességének tulajdoníthatni.

Otthon megérkezvén, a magyar érzelmű Árva vármegyeiek az 1860. december végén fogaratosított megyei szervezkedő tisztiválasztáskor ötlet alszolgabírónak választották, de 1861. novemberben az egész tiszttikkal ő is leköszönt, s így ő — ki Liptó-Árva-Turóc megyék egyesült honvéd egyletének Janik ezredes elnöksége mellett megválasztott alelnöke volt, mint politikailag gyanus, rendőri felügyelet alá helyezett Elkedvetlenítve, minden anyagi támasz nélkül, önfenntartási gondoktól gyötörve, már a Modenában szervezkedő magyar légióra gondolt, hisz Cavour és Kossuth akkor szűrték leginkább a levét; egyszer csak meghívást kap a királyi bizostól Alsó-Kubinba; roszat sejtve szülőhelyéről oda siet, s utóbbi őt azzal fogadta, hogy ismeri multját, tudja, hogy utóbbi időben sokat szavalt a megyében, de akar e szolgabírói állást elvállalni? s percznyi babozás mellett helyzetét megfontolva, a kínált állást elfogadta, 1867-ben pedig közfelkiáltással választatott meg valamint 1871-ben is, 1872-ben aljárásbíróvá 1873. márczius 1-én ismét járásbíróvá neveztetett ki, mely minőségben 1893. február 28-dikán saját kérelmére nyugalmába helyeztett, és most mint boldog család apa és megyei virilista, saját födele alatt tölti éveit.

Ujhegyi.

A magyar hölgyek koszoruja a budai honvédszoborra.

Nov. 2-án a gyásznak e szomorú napján fényes ünnepély, a nemzeti kegyelet ünnepe folyt le a budai díszterén, a magyar hősök, honvédek érczbe öntött diadaljelvénye előtt.

Lelkes magyar hölgyek adták össze filléreiket és e filléreikből Zala Györggyel, a honvédszobor megalkotójával egy remek bronzkoszorút készíttettek.

A budavári díszter ez alkalommal fényesen fel volt ékesítve. Rudakra erősített nemzeti, és a főváros színeit viselő lobogók szegélyezték a tért, mely kordonokkal négy részre volt osztva, a bejáratnál pedig egymással ölelkező, nemzeti trikolorokból diadalkaput rög-tönöztek. Az eső egyre permetezett, de azért már reggel 9 óra felé kezdett gyülekezni a közönség, mely ott a kivont kard, géniusz-koszoruzta érczhonvéd lábánál a piros-fehér-zöld lepellel leborított jelvényt meghatva állta körül meg-megjegyezve:

— Angyalok könnye hull a magyar hölgyek koszorujára.

A megcsókolt nemzeti zászló.

Reggel 10 óra volt, mikor a budavári helyőrségi templomban vége lett annak a gyász istenítiszteletnek, melyet véres csatákban elesett hős katonák lelki üdvéért tartottak a fővárosban állomásozó közös és honvédkatonaság tisztikarának jelenlétében. Mikor a misének vége lett, a zöld tollas tábornokok, aransujtásos ezredesek, délczeg, daliás kapitányok, hadnagyok, egymástán sorban ott jöttek el a fellobogózott díszterén keresztül. A házak ormairól nemzeti zászlók lengtek feléjük, mintha azt susogták volna:

— Ne siessetek, maradjatok még itt ti daliás hősök, az elesett hősök ünnepén.

De hát a fényes, aranyos ruhájú katona urak nem látták meg a lengő zászlókat, nem hallották meg azok suttogásait; siettek tovább, elárta, a hol Hentzi tábornok emléke emelkedik, azon a vértől áztatott helyen, hol egykor Hunyady László, majd egykor 30 magyar nemes fejét ütötte le a pribék bárdja.

Csak egy magas, nyulánk, daliás honvéd-főhadnagy vált ki a sorból s odalépett a diadalivrről lecsüngő nemzeti zászlóhoz s megfogva annak lecsüngő bojtjait ezekkel a szavakkal:

— Ez a mi zászlónk, ez alatt győzünk vagy halunk meg — megcsókolta a nemzeti trikolorot.

A közönség, mely a szép jelenetnek tanuja volt, éljenzett, két másik honvédtiszt kilépve a sorból, a megható tett után tisztelegve üdvözölte bajtársát.

És megállt az egész, fenyés katonatisztekéből alakult sor, nézte a derék honvédtiszteket és szállt a hír suttogva, ajakról egész a zöldtollas csákóju tábornok füléig:

Megcsókolta a magyar zászlót!

A tábornok ur visszafordul, végig nézett a daliás honvéd-főhadnagyon, gondolt valamit, de aztán jónak látta egyetlen szó nélkül tovább indulni.

Az érczkoszoru leleplezése.

Fél tizenegy óra felé a széles díszter már majdnem egészen megtelt előkelő közönséggel. Először jöttek a honvédkatonaház tagjai testületileg, zászlójuk alatt. Az öreg kard nélküli katonák meghatva álltak meg régi dicsőségük érczbe öntött emléke előtt. Azután jöttek az ögharcos-egylet tagjai Mária-képes lobogójuk alatt. A példás rendet az egyetemi ifjakból alakult rendező-bizottság tagjai tartották fenn.

Mikor a koszoru-bizottság feketébe öltözött hölgytagjai testületileg megjelentek, elhangzott az első éljen, mely zugva visszhangzott az öreg vár vén falai között.

A szobor jobb oldalán egy széken a hős vértanúnak, *Damjanich János* tábornoknak gyászba öltözött özvegye foglalt helyet. Mellette ült *Gáspár András*

tábornok özvegye. A két hős özvegye mögött a hölgybizottság tagjai, a szobor előtt országgyűlési képviselők és fővárosi bizottsági tagok foglaltak helyet.

Tizenegy órakor a budai dalárda Sellei Sándor karnagy vezetése alatt rákezdet a „Himnusz“, a legszebb magyar imádság dallamának éneklésére. A közönség levett kalappal hallatta, míg hangzott a dal a vár tetején és szállt a Duna hajjai felett Pest felé, a királyi palota, az őszi hervadásba borult budai hegyek felé.

Isten áld meg a magyart,
Jó kedvvel, bőséggel.
Nyujts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel . . .

Az ének elhangzása után a hölgybizottság megbízásából *Kreith Béla* gróf lépett a nemzeti színü drapériákkal bevont emelvényre s hatást keltett beszéd kíséretében adta át az érczkoszorut a fővárosi képviselőtében megjelent Gerlóczy Károly polgármesternek.

A közönség éljenei közt lehu lt a lepel a szép koszoruról, mely a művészi tudás és finom izlés alkotása. A két méter átmérőjü érczkoszoru rózsákból, krizanteumokból és margueritekből van fonva. A koszoru virágain hatalmas palmaág van, a melyről széles, hármasszalag omlik alá. Az egész érczalkotás művésziesen van odaillesztve a talapzat jobb sarkára s azzal harmonikusán olvad össze. A koszoru egész felületét antik platina födi s mikor a nap sugara a levelekre és virágokra esik, azok úgy csillognak, mintha aranyból, ezüstből lennének kiverve. Miközben a jelenvoltak melegen üdvözölték a remek alkotás megteremtőjét, Zala Györgyöt; Gerlóczy Károly polgármester lépett az emelvényre s a főváros nevében szép beszéddel vette át a koszorut.

Mikor a polgármester lelkes szavai után az éljenek elhangzottak, az egyik legjelesebb magyar költő, Bartók Lajos országgyűlési képviselő, messzecsengő hangon szavaltta el ez alkalomra irt „Apotheosis“ című költemé-

nyét. Legnagyobb hatást keltette a költő szép alkotásának — négy utolsó szakasza, melynek mindegyike után perczekig éljenzett, tapsolt a közönség.

Mig Bartók Lajost, a költőt üdvözölték, éltették, újból felhangzott a budai dalárda éneke, melyet a közönség soraiból is többen kísérték. S mig szállt az ének hangzott a dal

„... A nagy világon e kívül
Nincs számodra hely...”

a vén honvédek szemeiben megcsillant egy-egy fényes gyöngye a szívnek s a vértanu özvegye, *Damjanichné* zokogva hajtotta le ősz fejét.

Kossuth Lajos és húga koszoruja.

Messze Turinból, hol Kossuth Lajos nagy hazánkfiának a derült olasz ég alatt mulik el élte alkonya, a nagy számúzott nővére, Ruttkayné Kossuth Lujza is küldött koszorut a honvédszoborra. — Együtt gyűjtötték virágait, együtt kötötték az apró bokrétákat, együtt alkották koszorúvá Kossuth Lajossal.

A gyönyörű mezei virágokból, Kossuth legkedvesebb virágaiból font koszorun hat méter hosszú és fél méter széles fehér moire selyem szalag van, egyik oldalán ezzel a felirással:

„AZOKNAK A HŐSÖKNEK, A KIKNEK HARCZUK
AZ IGAZAK HARCZA VOLT, GYŐZELMŰK A
NEMZET DIADALA LESZ.
1849 MÁJUS 21.
1893 MÁJUS 21.
1893 NOVEMBER 2.”

A szalag másik felére ez van írva:

„RUTKAYNÉ SZÜLETETT KOSSUTH LUJZA.
TURIN, VIA DEI MILLE.”

A koszoru úgy van fonva, hogy belőle kisebb bokréták kivehetők, Ruttkayné azt írta levelében, hogy a leleplezés után néhány kisebb bokrétát osszon szét a koszorúból a függetlenségi párti képviselők és a leleplezésnél jelenlevők közt.

Mikor Kovács Etelka Ruttkaynének ezt a levelét felolvasta, az egész közönség a koszorúhoz igyekezett jutni, hogy abból csak egy levelet, egy virágot kaphasson emlékül, hisz Kossuth Lajos kezenyoma van, Kossuth Lajos könye ragyog rajta. Ebből aztán oly nagy tolongás támadt, hogy a kokárdás egyetemi ifjak alig tudták a rendet fentartani. Hogy a koszorut végre is darabokra ne tépjék, bevitték azt a disztér 1. sz. alatti házba.

„A Nép Zászlója.”

Honvéd-egyletek köréből.

A 48—49. honvédbajtársakhoz.

(Orsz. közgyűlési ügyek tárgyában)

Kedves bajtársaim! A honvéd-egyletek országos központi bizottságának múlt október hó 24-én tartott ülésében hozott, és a honvéd-egyleteknek is megküldött általam mai nap vett határozata szerint, a rendes országos honvéd-közgyűlés újból Budapestre, jövő hó 12. napjára jött összehívva.

A központi bizottság eme nem reméllett ténye még a legmérsékeltebb gondolkozású bajtársaink közt is kell hogy nagyobb indignációval találkozzék, mert jogos volt az a feltevésünk, hogy a központi bizottság meggyőződésén az előző neheztelt határozatához használt indokának valótlanságáról s tarthatatlanságáról, az egyletek nagyobb részében e miatt történt felháborodás lecsillapítása végett, — az ismert országos honvédgyűlés hatá-

rozatához képest — a rendes közgyűlést most már Szegedre fogja kitűzni.

Fájdalom, e jogos reményünkben csalatkoztunk!!

Ennélfogva egész bizalommal az iránt kérlek fel szeretett kedves bajtársaim, hogy a jövő hó 11-én, Budapesten tartandó előértekezletre az egyletek küldöttjei teljes számban megjelenjenek, hogy ott többségünkkel a jogtalanul összehívott közgyűlés megtartását megakadályozzuk, az egyletek között között felálló *bajtársias egyetértést*, mely a központi bizottság jogtalan és tapintatlan eljárásával megzavartatott — újból még erősebbé fűzzük, hogy az üresedésben levő elnöki szék betöltése iránt, a személyt illetőleg — közös megállapodásra juthassunk; továbbá hogy a honvéd-egyletek országos egyesületének alapszabályai megváltoztatására nézve és különösen a központi bizottság jelen tarthatlan szervezetét illetőleg, közmegállapodásra juthassunk; végre pedig, hogy a *Krivácsy József* bajtársunk által Budapesten 1893. október hó 21-én kelt, az összes egyleteknek megküldött, köriratában *Mikár Zsigmond* bajtársunk ellen emelt súlyos *becstelenítő* vádak tárgyában — a sürgős vizsgálat megejtése iránt intézkedhessünk, mert saját erkölcsi reputációjunk e szomorú helyzet megvilágosítását elodázhatlan kötelességünkkel teszi, tisztába kell jönnünk, még pedig sürgősen — hogy az emelt súlyos vádak való-e, avagy nem? ha nem valóknak bizonyulnak be, ez esetben a legsúlyosabb beszámítási rágalmazás tényét képezendik és szigorú megtorlást igényelnek, ha pedig az emelt vádak netalán — igazolható alappal birnának, e nem reméllett esetben a vádlott egy perczig sem maradhatna többé elfoglalt bizalmi állásában.

Bajtársias üdvözléssel a viszontlátás reményében

Nyiregyháza, 1893 november hó 11.

szerető bajtársatok

Krúdy Gyula,

a szabolcsmezei honv.-egyl. elnöke.

*

Mikár ellen felhozottak, a központon kívül álló, indifferens becsület-bíróság által leendő megvizsgálása feltétlenül szükséges. A vádak, a miket ellene felhozottak, ha igazak, megbecstelenítő gáztetteket képeznek. Ha nem igazak, azok súlya, a vádlóra hárul vissza. Polemiával ezt eltussolni nem is szabad és nem is lehet. A nemzet méltósága, melynek a honvéd-testület első testülete, megkívánja, hogy ennek a kérdésnek a megoldása a tisztesség korlátain belül történjék. A vizsgálatnak ki kell terjedni a Mikárra vonatkozólag lapunkban mondottakra is, a mik bár sértők, de a mik idejében megczáfolva nem lettek A hiv. adatokat rendelkezésére bocsátjuk a bíróságnak.

Pölsenberg és a kápolnai csata.

(Felelet a Klapka czáfolatára)

Zámbelli Lajos ezredestől.

(Vége.)

„Klapka tehát az id. Bulla György által idézett művében valótlanságot állít, midőn azt mondja, hogy csak reggel 11 óra tájban jött segítségére a Pölsenberg hadosztálya, mert ő már 11 óra tájban a verpeléti hegyláncozon volt, én pedig még 10 óra előtt a vasasok támadásait visszavertem és állásomat mindaddig tartottam, mig Görgey és Dembinsky maga meg nem parancsolták, hogy visszavonuljak. A visszavonulásom kezdete pedig csak 12 óra után történt meg. Hol is az ellenség csapatok kezdetben engem nagyon nyomtak, de Gör-

gey maga egy lovas osztálylyal fődözte a visszavonulást úgy, hogy én körülbelül d. u. 3 órakor csapataimmal elég jó rendben Kerecsendnél megjelenhettem."

Hivatkozhatnék a még élő Hauser Károly honvédezésre, (51. zászlóalj volt őrnagyára), gr. Esterházy Miguelre és Schweidel Bertára, akkori Sándor-huszár ezredbeli volt századosokra, arra nézve, hogy én mindent az igazsághoz képest hiven elbeszéltem.

A f. évi június hó 28-án Tétényben föladott és Kolozsvárott f. évi június hó 30-án érkezett levélnek lényege a következő:

Mihelyt Aulich 1849. évi február hó 26-án a kápolnai ágyuzást meghallotta, tüstént Makláról Kápolnára indult és mikor Dembinszky Görgeyvel Egerből szinte oda sietett volna, azok már Aulichot utban találták és Aulich még 1849. évi február hó 26-án estve Kápolnáról balra Máriaassy és Szekulics között állást foglalt és a 27-diki ütközetben részt vett. Mit aligha tehetett volna, ha már 26-án Kálón nem lett volna. (??) Aulich is azon elvnek hódolt, mely szerint a hol csatáznak, oda az ágyuszó után sietni kell.

Magam is hiszem, hogy Dembinszky és Klapka emlékirataiban sok szépítés van és hogy azok saját hibáikat másokra tolják.

A Verpelétnél febr. 27-én elvesztett három drb lovas ágyut nem Pászthory százados, más tiszt sem, csak én magam, a különféle ezredekől összeszedett vagy 20 huszárral visszafoglaltam. Pászthory a Pollák őrnagy alatti két huszár osztály egyikébe beosztva volt, mely két huszár osztályt Görgey maga mellé vonta be akkor, midőn Verpelétről való visszavonulást fődözte.

A f. é. július hó 6-án kelt s id. Bulla Györgynek f. évi 13. számú lapunkban közzétett cikkére vonatkozó levélbeli észrevételek a következők:

Pöltebergnek nagy hibája volt, hogy midőn ő már Dembinskytól azt a parancsot vette, mely szerint neki Verpelétre Klapka segítségére mennie kellett, hogy ezen parancsot nekem még az éjjel ki nem adta, mert ha azt teszi, azon esetre én több mint két órával hamarabb Verpeléten megjelentem volna és ez minden esetre reánk nézve nagy előny lett volna. Hogy Klapka Pölteberget nem mint melléje rendeltet említi, az csak onnét eredhet, mert restelte azt, hogy Dembinszky nem bízott az ő vezértudományában. Épen azért Klapka Pölteberget gyanúsításokkal is terhelte. És végre, — hiába — Klapkának serege Verpelétnél bizony nagyon is hátrált. Én az emlékirataimat az olmtüzi várfogságom idejében csupán saját följegyzéseim és a velem együtt zárva volt bajtársaim bmondása után állítottam össze. Az sem áll, mit Klapka a sötétség beálltáig való ágyuzásról mesél, mert én a kerecsendi magaslatokról nagyon jól láttam Aulich, Máriaassy és Szekulics hadosztályait, a mint minden üldöztetés nélkül visszavonultak és csak 5 óra után lettem rosszul s akkor bizony még sötét nem volt! De meglehet, hogy az ellenség által nem is üldözött Klapkának szemei előtt elkövetett saját hibái miatt minden sötét volt! Egyébiránt Báthori Schultz Bódognak rovására is nagy hibául beszámítandó az, hogy czirkálói által nem szerzett magának tudomást az iránt, hogy mikép állanak a dolgok a Verpelétnél ütköző saját hadtestének szomszédos hadosztályánál! Azonkívül is Szallók Verpeléttől nincs oly messze, hogy onnét a folytonos ágyuszót nem hallotta volna. De Klapka is hibásnak okozandó azért, mert nem küldött rendeletet Batori Schultz részére. Az egészről tehát világosan csak az tűnik ki, hogy Klapka emlékirataiban a saját tetteit és hibáit szépíteni akarta.

Végre a f. évi 14. számú lapunkban Bulla Györgynek cikkére vonatkozó levélbeli észrevételek a következők:

Igaz, hogy a siroki szoros nagyon gyengén volt megrakva és még gyengébben volt védelmezve s ez azt okozta, hogy Schlik oly hamar tudott előre nyomulni. Az is igaz, hogy ezen hibát csak Klapkának rovására kell felszámítani.

Gaz gyanakodás Dembinsky részéről, midőn Görgeyről azt mondja, hogy 1849. évi február hó 26. 27. éjjelén azért lovagolt Mező-Kövesdre, miszerint drágaságait megmentse. Voltak-e drágaságai Görgeynek, azt nem tudom, hanem azt jól tudom, hogy sok pénze nem lehetett.

Végre Klapka jellemzésére felhozom, hogy ő genialis ember volt, tudott is jó hadművelési terveket csinálni. Ezen terveit mások végrehajthatták ugyan, de ő maga sohasem tehetette azt, mert a kellő időben és döntő pillanatban hiányzott nála a hidegvér s könnyen zavarba is jött. Láttuk azt az áprilisi napokban és Győrnél is, hol Görgey, a hogy csak lehetséges volt, a hibáit helyrehozta.

Almási Domokosról.

M.-Vásárhelyt, 1893. nov. 2.

Ma vettem igen becses lapjának 21. számát, a melyben Koós Ferencz kir. tanfelügyelő ír egyet-mást — tévesen — néhai *Almási Domokos* bajtársunkról. Bajtársunk kiadott füzetében a piskii nagy csatát 1849. febr. 8-ra, csütörtökre teszi, holott az 9-én — pénteken — folyt le.

Almási Domokosról azt írja, hogy Marosvásárhelyt lépett be a harmadik századba, holott Mátyás-huszár 3-ik századunk a Szilágyságban alakult meg 1849. nov. 25—26-a táján, *kolozsvári első* és *deési* második századból, mivel azok igen népesek voltak. Almási Domokos akkor is az 1-ső században maradt, mely század, a vizaknai csata kivételével, mindenik erdélyi nagy ütközetben részt vett. A vizaknai véres ütközetben azért nem vett részt e század, mert midőn hadseregünk 1849. febr. 1-én a Szelindekről átvonult Vizaknára, Bem tábornok a 11. zászlóaljat s e századot egy 1/2 ütegágyúval b. Kemény Farkas ezredes parancsnoksága alatt, Dévára küldte Beke ezredes elibe, a ki Magyarországból vonult be Erdélybe segélycsapatokkal. Az említt 1-ső lovas század parancsnoka akkor Horváth százados volt, a ki a piskii nagy ütközetben elesett. Tehát az okot is tudom, hogy miért nem vett 1-ső lovas századunk (Mátyás-huszár) részt a vizaknai csatában; de igenis a 2-ik és 3-ik század harczott ott előbb a centrumban, később a jobb szárnyon. Hallomásból tudom, hogy Almási D. bajtársunk részt vett 1849. május hóban a bánáti hadjáratban is, Temesvárnál stb. Én azonban nem voltam ott, mivel 1849. márcz. 17-én Fogaras mellett, Sárkányban, egy erős roham alkalmával megsebesültem. Almási nem Marosvásárhelyt, hanem Kolozsvárt lépett be 1-ső századunkba, a mely századnak gróf Bethlen Gergely százados volt a parancsnoka, a ki később ezredesünk lett.

I. S.

Halálozások.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük: a halálozásokról szíveskedjenek egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Ray Bertalan Szabolcsmegyében, Tardoson, 64 éves korában, hosszas szenvedés után elhunyt. Ludányi

és csomai Bay Bertalan, a szabadságharcz egyik vitéz katonája volt. Az elhunyt 1848-ban 20 éves korában csapott fel huszárnak s 1849-ben mint huszárörnagy tette le Világosnál a fegyvert. A m. kir. honvédség felállítására után újra a katonai pályára lépett s a Batthyány-huszároknál szolgált, de nemsokára ott hagyta a katonaságot, s hazajött Szabolcsba gazdálkodni.

Mezősy László kitünő munkatársunk a Hegyalja földjének egyik birtokosa, pátriárkális alakja a régi Magyarországnak, annak, a melyet nem sokára csak könyvekből fog megismerni az új nemzedék. 84 esztendőskorában Tolcsván meghalt. Mezősy nagy időket látott: 48—49-ben harczolt a hazáért, mint a Nyiregyházán alakult uri csapat tagja, mely Máramarosban táborozott. A szabadságharcz után költözött át Zemplénbe s azóta ott gazdálkodott, procul negotiis. Bizonyos kegyeletes érzés fogta el a mai világ emberét, írja a B. P. Hirlap, ha kezébe vette a Mezősy László öreg betűivel teleirt vastag papiros-lapokat, melyek olyanok voltak, mintha valami középkori kolostor leveles-ládájából kerültek volna ki. Ezelőtt négy évvel egy füzet jelent meg tőle e czim alatt: Egy öreg táblabíró eszméi a felelős kormány és az autonomikus megyékről. A vármegye régi fényéért való busongás, a teljes függetlenségért való lelkesedés sugallták a vén kurucz-nak (így nevezték odahaza) ezt az írását. Írt több szakmunkát, sőt költészettel is foglalkozott. Több ízben föllépett mint orsz. képviselő-jelölt antiszemita programmal; de kasznárja, pinzemestere mind halálig zsidó volt. A képviselőházba egyszer sem jutott be. Nagy emberekkel volt ismeretségben. Többek közt közeli ismeretségben állott Andrássy Gyula gróffal s számos epizódot élt át a gróffal, melyeket remekül tudott elmondani. A T. Lapok m. évi és f. évi folyama számos igen értékes történelmi cikket közölt tollából. Szerkesztőségünkkel állandó összeköttetésben állott, sok életrevaló észrevételt tett a lap tartalmára vonatkozólag is kezdetben. Lapunk jövő számában hosszabb megemlékezést közlünk kiváló munkatársunkról, bemutatjuk egyuttal arcképét is Nyugodjék békével.

Roediger Ármin 76. zászlóaljbeli főhadnagy, a kolozsvári Honvéd egyesület tagja, ki az egyesület törzskönyvének 37. lap 434. t. a van felvéve, egy szerencsétlenség következtében váratlanul elhunyt. Roediger Ármin, mint nyugalmazott erdőszámtiszt, Kolozsvár közéletében ismert, köztisztviselőként álló és kedvelt férfi volt. Halála így történt; nov. 5-én kiment Kolozsvárról Kajántó-völgybe Vajna Ödön birtokoshoz, és mikor este 10 órakor Kerekes nevű ural kocsin hazajöttek, a sebesen haladó szekér Kolozsvár határán egy kiálló kövön nagyot zökent, s Roediger oly szerencsétlenül esett le a szekérről, hogy azonnal szörnyen halt. Roediger Ármin váratlan halála súlyos veszteség nagy családjára nézve, melynek munkássága összes erejét, életének minden gondolatát szentelte. A hatvanas években adótiszt, majd adótárnok lett, mely állásában, miután áthelyeztetett, családja ne-

veltetési tekintetéből nyugdíjaztatta magát. Később az állam erdészet számvevőségénél nyert számtiszt állást. Pár év előtt nyugodalomba vonult s Kolozsvár város hatóságánál a nyilvántartást vezette nagy pontossággal. Roediger példája volt a családapáknak. Mint szerény javadalmazású hivatalnok, fiait a legnagyobb önmegtartózkodással mintaszerűen nevelte s ezek közül a nagyobbak tekintélyes állásokat töltenek be a közélet terén. A kisebbek is valamennyien jeles képzettséggel, mint jó nevelésű férfiak lépnek a közélet terére. Roediger a szabadságharcz folyamán több ütközetben vett részt, Szent-Tamásnál sebet is kapott. Az elhunytat gyászolják: Solymosi Amália, mint az elhunyt bánatos özvegye, Roediger Gyula, m. kir. pénzügyi titkár, neje Boenisch Melanie, Roediger Ernő, magyar tengerhajózási főfelügyelő, tart. sorhajóhadnagy; neje báró Sileernagel Huebmershofen Midi, Roediger Viktor, m. kir. adótiszt; Roediger Béla, szigorló orvos; Roediger Jenő szigorló orvos; Roediger Camilla, mint gyermekei és menyei. Roediger Erzsébet, Mariska, Melánia, Pali és Mária, mint unokái. Roediger Rezső, ny. m. kir. honvéd alezredes és gyermekei; Roediger Vilma, néhai Solymosi Károly pénzügyi tanácsos özvegye és gyermekei, mint testvérei.

Tóth Sándor hadnagy, nyug. népiskolai igazgató, lapunk lelkes barátja, kinek a Budavár bevételére vonatkozólag írt szép cikkét a „Történelmi Lapok“ jun. száma közölte, nov. 3-án Szathmáron meghalt. Tóth Sándor Hajdu-Dorogon született 1824. augusztus 30-án. Az elemi iskolát szülőföldén, — a felsőbb iskolákat Debreczenben s Kassán, a jogi tudományokat Nagyváradon 1847-ben végezte és még azon évben Hajdu-kerület jegyzői hivatala mellé joggyakornokul vétetvén fel, ezen minőségben az 1847—48. pozsonyi országgyűlésre a Hajdu-kerület követje mellé küldetett fel, hol 1848. ápril 1-ső napján a kir. táblai jegyzői esküt letette. Innét hazajöve, a déli vidéken fellázadt seregek ellen felállított önkéntesek X-ik zászlója alatt fegyvert fogott. Budavár ostroma alatt, mint hadnagy, két golyó által súlyosan megsebesült. 1850 őszeig betegen feküdt, felgyógyulása után H.-Dorog város jegyzőjévé neveztetett ki. 1852 évben megnősült. Hajlama a tanítói pályára vitte s 1856-ban a szathmári róm. kath. főelemi iskola egyik tanítójává választatott, jegyzői hivataláról lemondván, állomását 1856. márczius 15-én foglalta el. A főelemi tanítói képesítő vizsgálatot 1858-ban tette le Nagyváradon. A II-ik osztály kivételével mindenik osztályban több-kevesebb ideig működött, az V. és VI. osztály tanítója volt 1871. év óta. Az elemi iskolán kívül működött még kezdetől fogva, részint az ismétlő, részint az ipariskolában. Az 1861. alkotmányos idő beálltával a Hajdu-kerület róla, mint 1848. első önkéntes katonájáról megemlékezett s a *tiszteletbeli táblabírók* sorába választotta. A gyümölcsfa-nemesítéssel és rózsatenyésztéssel gyermekkorától szenvedélyesen foglalkozott. Nagyobb mértékben és több anyagi sikerrel 1870. évben vásárolt majorkertjében, mely kert gyűlhelye volt a rózsá- és fanemesítéssel foglalkozóknak. Tóth Sándor ama ritka apák közé tartozik, kik elmondhatják, hogy „Gyermekeimben a legbaldogabb apák egyikének mondhatom magam. 1891. évi december hó 18-án teljes tanítói fizetésével nyugdíjazták. Az elhunytat gyászolják: özv. Tóth Sándorné, Czenger Mária és gyermekei: Winkler Terézia és férje Göbl Jakab, Winkler Mariska és férje Nuszer Lajos, Winkler János és neje Schuster Anna és ezeknek gyermekei, Tóth Juliska és férje Nuszer Dezső, Tóth Sándor és neje Roykó Irén, Dr. Tóth István.

En most csak egyet tudok, azt tudom, hogy Kossuth, hogy az arasznyi nyugalmat még élvezhesse, meg akar válni remek, nagybecsű könyvtáratól Keresem a szíveket, a melyek ezt a kincset a nemzetnek megszerezzék — ha már egy nemzet hálájának más formája csakugyan nincsen.

Budapest, október 28.

Kiváló tisztelettel

Hermann Ottóné.

Miután e levélben foglalt adatok hitelességében kételkedni nem lehet, a hazafias főváros vezérférfiainak kötelességük pártkülönség nélkül akcióba lépni s a nemzet részére megszerezni ezt a nemzeti kincset képező könyvtárt olyan árért, mely méltó a nemzet méltóságához, a nagy száműzött tetthez.

Utalványozni lehet ezt az összeget az állam pénztárából, az országgyűlés utján, vagy pedig össze lehet hozni közadakozásból. Mindez sokat nem változtat a dolgon, fődolog csak az, hogy ez a vásár gyorsan történjék, hogy ujévig már kifizethesse az árát a nemzet annak a könyvtárnak, mely Kossuth életében nála hagyandó volna.

Nem szabad elfelejteni, hogy Kossuth Lajosnak, a ki nekünk, millióknak hazát adott, a nemzet sokkal tartozik. E tartozásból nem rótt le semmit.

Néhai Liszt Ferencnek, a ki még nyelvünket sem tanulta meg, semmivel sem tartozott s mégis 5000 frtot meghaladó nyugdíjat utalványozott neki évente a nemzet.

K.

Az orsz. honvédgyűlésre szóló értesítést okt. 24-éről keltezve, nov. 8-án fogalmazta és expedálta Mikár (ismét Mikár). Ebben a köriratban, melyet különben Degré Alajos id. elnök, dr. Balogh Sándor biz. tag, Mikár Zsigmond jegyző ir alá, megint oknélküli alkalmatlanságot okoznak a szegény bajtársaknak. Követelik, hogy a gyűlésre felmenőket nov. 20-ig név szerint jelentsék be, mert máskép vasuti jegyet nem tudnak ki-
eszközölni. Hát ez megint politika. Említettük már a multkor, hogy az öreg honvédeknek két héttel megelőzőleg sohasem lehet tudni, ki mehet fel, ki nem, oly váratlanul következik be betegség vagy más baj. A központ, ha *pártcél(ok)ból* nem szándékozik (a mit magunk sem akarunk feltételezni) megnehezíteni a honvédek felutazását, ez esetben idejekorán eszközölje ki és küldje be a honvéd-egyleteknek a kért jegyeket s bizza az elnökségekre azok kitöltését. Lelkiismeretes eljárásukban sem Mikárnak, sem másnak oka nem lehet kételkedni. Az sem helyes, hogy az értekezlet helyét nem jelölték meg. Az igazolás, az értekezlet helyén kell, hogy megtörténjék, mert a messzeföldről fáradtan érkező honvédek Ponczisztól Pilátusig járni nem humánus dolog. Végül kérdezzük, a hangoztatott *elszállásoláshól* mi lesz? Erről miért nem tájékoztatják idejekorán az egyesületeket? Vagy ezt az ígéretet is a Mikár-féle központi „nem igaz mondások“ levéltárába helyezték?

A kolozsvári honvéd-egylet igazg.-választmánya nov. 12. gyűlésén bejelentették *Roediger Armin* 76-ik zászlóaljbeli honvéd-főhadnagy halálát. Az elhunyt temetésén a Kolozsvárt élő honvédek közül 15-en testületileg vettek részt. Az egylet kitűnő bajtársa elhunyt feletti részvétét jegyzőkönyvileg örököltette meg és ezt a gyászoló családdal is közölni határozta. Több külön cím alatt elősorolt tárgyak elintézésén kívül hozzájárult a választmány Krudy Gyula szabolecsmegyei h.-egyl. elnök amaz indítványához, melynek részleteit lapunk mai számában közöljük, hogy alapszabály módosítással, elnök választással, a központi bizottság új szervezésével a honvédek között a meglazult bajtársi egyetértés megszilárdítására közös erővel hassanak. Mikár Zsigmond Kri-váczy József ezredes által több gaztett elkövetésével lévén nyilvánosan vádolva, az ügy tisztázása végett

javasolt becsületbiróság kiküldéséhez hozzájárul a választmány.

Honvéd-menedékház Kolozsváron való létesítése érdekében tett előintézkedésekről említést tettünk lapunkban a nyár folyamán. A beérkezett adatokból nagyon szomorú jelentések érkeztek be. Az igazolt honvédekből igen sok az inséggel és nyomorúsággal küzdő az erdélyi részekben. A nyomort silányan enyhíti az a 36 frt évi nyugdíj, a mi napi 5 krról csak most lett emelve 10 krra, s a mi nem menti meg a honvédeket az éhenhalástól. Azért sokan óhajtanának istálókából, felszerekből álló menedékhelyből, utszéleken való hanyattatásból, a koldulás elől bármily szerény módon berendezendő hajlékba jutni. Napi 10 kr. nyugdíjat a székelyudvarhelyi adóhivatalnál 109 „élvez“, (ha ugyan élvezet öreg korban az inség) Gyulafehérváron 6, Brassóban 40, Nagyszebenben 4, N.-Ényeden 3, Déván 3, Kőhaloman 4, Naszódon 2, Dicsőszentmártonban 2, Székelykeresztúron 18, Gy.-Szent-Miklóson 141, Marosvásárhelyt 314 inséges honvéd. Az adatoknak ez még csak kis része, mert e hó 20-ig szolgáltatják be az adóhivatalok, honvéd-egyletek és hatóságok a folyamatban levő számbavétel eredményeit. A kolozsvári honvéd-egylet nov. 12-ki gyűlésén azt véleményezte, hogy ha a Mátyás- király ház csak több év mulva lenne megnyerhető e humánus és hazafias célra, szükséges volna valamely nagyobb bérházat ideiglenesen is berendezni az inségesek részére.

Száz korona a Kolozsváron létesítendő honvéd menedékházra. A kolozsvári honvéd-egylet nov. 12-én tartott választmányi gyűlésén Nedoroszték János választmányi tag a létesítendő honvéd menedékház berendezési költségeire száz korona adományt ajánlott fel. A választmány jegyzőkönyvi köszönetet szavazott felajánlásáért lelkes tagjának, a ki tettel is előljárni igyekszik szegény bajtársai sorsának enyhítése érdekében. A kolozsvári honvéd-egylet fennállása óta ez a második száz korona adomány a szegény honvédek javára. Az elsőt alapítványképen a *Történelmi Lapok szerkesztője* ez év febr. havában, a márcz. 15. bizottságban tette, azzal a kikötéssel, hogy annak évi kamatjából minden márcz. 15-én egy-egy nyomorban sinlődő kolozsvári honvédnek szerezzenek egy-egy jó napot és a mikor már több honvéd nem lesz, csatolják a tőkét a márcz. 15-iki eszméket megörökítő Kolozsvárt felállítandó szobor-alaphoz. Az első évi járulékot egy szegény honvédnek az adományozó ez év márcz. 15-én a bizottság utján már ki is adta. Most élénkebb mozgalom indul meg az egylet kezében, hogy némi pénz gyűjtésével enyhítsenek a honvédek sorsán, s ne hagyják őket öregségükre éhen elpusztulni.

Felakasztotta magát közelebbről Kolozsvárt Balogh József 48—49. tűzmester. Előregedett, elhagyta a felesége, elhagyták a rokonai, nem volt miből megélni, halála után az sem volt, ki eltemesse. Holtteste, mint afféle gazdátlan jószág, a boncz-intézetből lett eltakarítva. A kolozsvári honvéd-egyletnek is csak hetek multával hozták tudomására a dolgot.

Menszáros Dániel 1848—49-iki honvédtiszt, fia házából 2—3 héttel ezelőtt nyomtalanul eltűnt. Köröztek, de nem akadtak nyomára, míg aztán okt. 27-én a Miskolcz közelében fekvő bábonyi erdőben halva találták meg. Az öreg Menszáros 22 évig volt Nagyváradnak rendőrkapitánya. A szabadságharc alatt összesen 32 csatában vett részt és soha sem sebesült meg, míg végre Szolnoknál a csatában egy kartács elütötte a jobb karját. Menszáros 70 éves volt.

A szabadságharc-szobor ügyében kiküldött bizottság nemsokára ismét összeül, hogy a szobrászok és műépítések a legutóbb *Gerlőczy* Károly elnöklété alatt tartott ülésének megállapodását tárgyalja. A fődolog a pályázat

kihirdetésének a módja lesz. A szobrászok és építészek bizottsága a pályázat feltételeit a következőképpen állapította meg: A művész kezét költség tekintetében ne kössék meg, csak azt írják ki a felhívásra, hogy a szobor több százezer forintba is belekerülhet. A pályázat kettős legyen. Az elsőre csak vázlatban megrajzolt témákat kérjen a szobor-bizottság a szobrászoktól. Ezek közül válaszsza az öt legjobbat s hirdessen az öt között egy második zárt pályázatot. A pályaművek mindegyikét 5 - 5000 koronával jutalmazza s a legjobb terv készítőjét bizza meg a kivitellel, ez legyen tulajdonképpen az első pályadíj. Gerlóczy alpolgármester, mint a szabadságharc-szobor-bizottság elnöke, legutóbb megsürgette a közmunkák tanácsánál az új-épület ismeretes ügyének minél gyorsabban való elintézését, illetőleg az új országház körül leendő térségek szabályozását, mert addig, míg a helyi bizottság tisztában nincs, a pályázatot sem hirdetheti ki. Már most a közmunkák tanácsától függ a szabadságharc-szobor ügye, mert ha ez a térség szabályozásával, megrajzolásával idejekorán el nem készül, a szoborból a milleniumra, a mikor le akarjuk leplezni, nem mutathatunk egyebet, mint annak gipszmintáját.

A névalíráások a miket múlt számunk mellékletén kértünk, örvendetes számban gyűlnek. Az új évi szám ennek kapcsán nagyon érdekes lesz. E felhívás második kikezdésének igazságát szomorúan bizonyította az öreg Mezősy László, kinek nevét mintául odatettük s ki mire lapunk megjelent, elhunyt. A bajtársakat ismét felhívjuk s előfizetőinket hasonlóképen e névalíráások mielőbbi beküldésére, hogy új évi ünnepi számunkban sokan legyünk együtt.

Képek a szabadságharcból a milleniumra. A kolozsvári orsz. ereklye-muzeum felkéri a honvéd-egyleteket, a hazai fényképészeket, rajzolókat, s az ügy iránt érdeklődő hazafiakat, honleányokat, hogy a millenium idejéig a szabadságharc-beli honvédek arcképeit, a honvédelemképek képeit vagy miniatura mintáit, valamint honvéd siremlékek, csatahelyek képeit a kolozsvári orsz. ereklye-muzeumba beküldeni szíveskedjenek. A muzeum minden tárgyat köszönettel fogad és nyilvánosan fog nyugtázni. E tárgyakból a millenium idejére egy szép kiállítás rendezése terveztetik.

Előfizetőink ezimszalagjait a jövő évre újból kinyomatjuk még a f. é. folyamán. A nyomtatás ezuttal gonddal s a szerkesztőség revisiója mellett történik. A kiknek ezimszalagjai idáig hibásan voltak nyomtatva, szíveskedjenek kijavítva visszaküldeni, hogy a következő évfolyam e tekintetben is lehetőleg korrekt legyen.

Bekötési táblák az 1848-49. Történelmi Lapok 1892. és 1893. évi folyamának bekötésére decz. 15-től kezdve, darabonként 80 krral megrendelhetők a kiadóhivataltól. A bekötési tábla díszes kiállítással készül. Az 1892-ik első évfolyam táblája vörös angol vászon, az 1893. év folyam táblája fehér lesz. Az 1894. évfolyam táblája pedig zöld angol vászomból fog készülni. A m. é. folyam bekötési táblái olcsó, elegáns és izlées kiállításáért előfizetőink körében nagy keresletnek örvendtek. E táblába kötve, a Történelmi Lapok

bármely szalon asztalnak díszét képezi. A tábla első lapján piros (a f. é. folyamánál fehér) alapon arany nyomással koszoru által övezve foglal helyet Magyarország és Erdély külön külön álló címere, melyet felül, szent István koronája foglal össze. Ez alatt dísz betűkkel a lap címe, a szerkesztőség s az évfolyam van feltüntetve. E felírást, a tábla szélein izlées fekete nyomású körzet veszi körül. A tábla hátsó lapján vaknyomású ékitmények foglalhatnak. A tábla sarkára az első lapon foglalt felírat van arany nyomással helyezve. E felírást azért tartjuk szükségesnek most idejében közölni, hogy olvasóinknak módjuk legyen az ideje korán való megrendelésre s tájékozva legyünk a készitendő példányok számára nézve.

A m. vagy a f. é. folyamból a hiányzó számokat kérjük november folyamán reklamálni, mert azon túl a felesleges példányokat, mint mutatóvány számokat szétküldi a kiadóhivatal. A két számokat, a mennyiben azok rendelkezésre állnak, posta fordultával megküldi a kiadóhivatal. A m. é. folyamból, a míg esetleg után nyomásnak a szüksége fel nem merül, a 2. és 6. sz. a f. évfolyamból pedig a 3. számból fogytak el a felesleges példányok.

Kossuth-Emlék

Emlékkönyv, 18 képpel,
Kossuth Lajos életéről és szerepléséről.

A „KOSSUTH-EMLÉK”

TARTALMA:

1. Kossuth Lajos élete (4 kép-pel).
2. Kossuth Lajos a szabadságharcban (4 képpel).
3. Kossuth otthona (2 képpel).
4. Kossuth családja (5 képpel).
5. Kossuth és az angol diplomácia (3 képpel).
6. Kossuth nótája.
7. Adomák Kossuth Lajos életéből.
8. Kossuth a nép ajakán.
9. Kossuth gyermekei a fogságban.
10. Kossuth kezeirása.

A „KOSSUTH-EMLÉK”

KÉPEI:

Kossuth Lajos legújabb arcképe a czimlapon, Kossuth íróasztala előtt, Kossuth szülőháza, Kossuth anyja, Iház Dániel ezredes, Kossuth arcképe 1848-ból, Kossuth fegyverre szólítja a népet, Kossuth kormányzóvá választatik, Kossuth diadalutja Pesten, Kossuth Lajos felesége, Ruttkayné-Kossuth Luiza, Kossuth Ferencz, Kossuth Lajos Tódor, Kossuth Vilma, a szabadságharc katonai jelvényei és érdemkeresztjei, Kossuth fogadtatása Angliában, Kossuth búcsuzása az angoloktól.

Diszpeldány 60 kr. Népies kiadás 20 kr.
Bérmentes küldéssel 25 kr.

Megrendelhető a „MAGYARORSZÁG”
kiadóhivatalában

BUDAPEST, VIII. ker. Üllői-ut 22. sz. a.